

UTÓSZÓ

Szenteleky Kornél, az elbeszélő

A novellák

Herceg János, amikor 1944-ben *Holnap-holnapután . . .* címen megjelentette Szenteleky Kornél elbeszéléseit, a kötet utószavát azal az információval vezette be, hogy „Szenteleky hagyatékában huszonnyolc elbeszélést talált”, s hogy „tíz év terméséből ő, úgy látszik, ennyit tartott érdemesnek megőrizni”. Mi az első világháború utáni elbeszélő szövegei közül huszonnyolcat gyűjtöttünk kötetbe, mert *A Hétk*ben megjelent novelláit már közzétettük Szenteleky Kornél egybegyűjtött írásainak első, *Egy fáradt szív szerelmei* című 1988-ban megjelent kötetében.

Úgy tetszik, Szenteleky eredendően elbeszélőnek tartotta magát, és egészen szokatlan módon regényt írt pályájának egészen a kezdetén. 1920-ban is csak novellákat tett közzé, de a háború után nem szépíróként szólalt meg, hanem kritikusként és útirajzíróként. A novellista újraindulását 1923-ra datáljuk, a következő évek termése kapcsán pedig a novellista kedvének hullámhegyeit és hullámvölgyeit rajzolhatjuk meg. Produktív éveknek tetszik 1925, 1927, 1928, valamint 1932, míg 1923-ban, 1924-ben, 1926-ban, 1930-ban és 1931-ben, valamint 1933-ban egy-egy novellájáról tudunk az 1929-es két elbeszéléssel egyetemben. A novellák sorát pedig nem szakítja meg, hanem kiegészíti második regénye, az 1929-ben írt *Isola Bella*, amely summája mindannak, amit Szenteleky érzésben, tapasztalatban, világismeretben és világnézetben megélt és megírt, és előlegezése is ez a mű azoknak az eszméknek, amelyek életének utolsó pár szatujában foglalkoztatják majd.

1928-ig a rövid lírai intonálású novellaformákat kedvelte és használta, és e formával szinte kötelezően együtt járó szimbolista-allegorikus-parabolisztikus közlési módot. Létfogalmi ezekben nagy kezdetűsek, amikor közvetlenül le sem írja az őket jelző szavakat: az Élet, a Halál, az Idő, a Nagyvilág, a Vágy. Ezért lehet a Térben is a nagyvilág az élet térsége. Az első leírónak mondható novelláját 1927 szeptemberében, az első kimondottan „realista” elbeszélését pedig

1928 januárjában írta meg. Nem radikális változásról és váltásról van természetesen szó, hiszen 1928-ban tovább is ír szimbolisztikus színezésű novellát, s még 1932 végén is a kifejezés e lehetősége után nyúl a *Fejem lehull az asztalra* lírájának megszólaltatásával, csak akkor vonalai már erősebbekké válnak, a részletek kérnek és kapnak mind nagyobb helyet. Ezért a novellák már nem „rövid történetek”, hanem mind hagyományosabban szabályos elbeszélések, amelyekben a lírát a bővebben áradó mesélő kedv, a megkívánt narráció szorítja ki, az örök Idő pedig jelenévé zsugorodik. Az elbeszélő annak a világnak a középpontjában áll, amelyről történeteit szövi, és már események, nem pedig állapotok sorozatából építkezik. Megkerülhetetlen volt, hogy hősei a nagyvilág részletesebb sugarú köre után a honi élet kis sugarú körében mozogva lépjenek fel. Az 1928 januárjában megjelent *Kis kávéház* talán az első olyan novellája, amelyben az individuális lét nemzetiségi koordinátáit is meghúzza, és a következő öt esztendőben ennek a kérdésnek a szépírói ábrázolásával nem hagy fel. Az elvágódás motívumának – Ady nosztalgiaja a bizonyosága – nem szükségszerű a kapcsolata a kisebbségbe szorult sárszegi–zombori magyarok lelkiségével, de a Szenteleky-novellákban ábrázolt kisebbségi szolgálatkúság, a hatalom új urai iránt mutatott poltronság, valamint a magyarkodó sárva vigadás a kisebbségi mentalitás két fő kategóriája. Jelentős szépírói figyelmet szentelt éppen ezeknek a kérdéseknek, és hősei olyan gondolatokat fogalmaznak meg, amelyekben Szabó Dezső tanai kísértének. Ezt találjuk a *Kis kávéház* címűben, amikor a hősből „felszabadul a vágy, az a vad, végtelen, hatalmas vágy: vissza az ősi, gyermeki, testvéri boldogságba”, és benne „agyonrugdosott fajtájának fájdalma bög”, és a turanizmus iránti nosztalgia sajog fel, a *Regényrészlet* című szövegében pedig Gábor égetően azt érzi, hogy „olyan jó volna parasztnak lenni”, a „gazdasággal törődni, szántani, trágyát szórni, aratni, a lovakkal beszélgetni, a morzsológépet hajtani” – egy problémátlannak gondolt idilli élet képének delejében, amelynek mágnese a szőke parasztasszony.

A legnagyobb figyelmet a kritika nagyszabású lélektani tanulmányának, az *Érvényesülni!* címűnek szentelt, joggal, mert ezt írta Szenteleky talán a legnagyobb ambícióval is – egyenesen programantológiájába, az *Akácok alatt* címűbe tervezve azt. „Politikai” értelmét mind Kállay Miklós 1933-ban, mind Hankiss János 1942-ben megfogalmazta. Kállay Miklós szerint Szenteleky az „életrealitás ke-

mény logikájával, gondos megfigyeléssel és tökéletes művészettel adja az új viszonyok közé került törtető lélekrajzát". Hankiss János pedig így jellemzett: „De amint a félmagyar vagy a magyarok közé szokott idegen megérdemelheti a rokonszenvet, olyan szomorú a szerepe az érvényesülni akaró magyarnak, aki a nácselnik kedvéért szlávnak szeretne látszani, s egy véletlen eset téríti vissza a becstelenség szakadéka szélére." Szentelekynek azonban nem ilyen mentálitáskritikai elbeszélései álltak közel szívéhez, hanem a *Holnap, holnapután* című. Ezt szerette volna közzétenni a *Nyugat*-ban, és örült, hogy Barbusse lapja francia nyelven közli.

Két novellavilág készült tehát Szenteleky Kornél novellaírásaiban. A halálos kimenetelű Én-novelláké, amelyekben a halállal kell szembenéznünk a hősöknek, és az életre ítélt hősökrol szólók, amelyekben az elemző és ábrázoló kedv kerekedik a szubjektív elem fölé. Egyetemes ugyanakkor mind az 1920-as évek elején készült novelláktól az 1930-as évek első három évében írottakig az a „tragikomikus váratlanság”, amelybe a hősök életútja torkolt, szinte függetlenül attól, hogy Halálról vagy Életről van-e szó. Bizonyos az is, hogy nincs rajta kívül elbeszélő a jugoszláviai magyar irodalomban, akiknek epikus világában ennyire részletekbe menően lenne látható a világ, amelyben író és hőse élt.

Az Isola Bella

Szenteleky Kornél második regényének születése, megírása 1929-ben játszódott le: 1929. március 27-én még Taorminából ír lelkes üdvözlőt, „meseország”-nak nevezve a tavaszi Sziciliát. Május 14-én pedig már Szivácról küldött levelében jelenti is, hogy érlelődik benne a terv, megírni az „új Isola Bellát, a holnap szigetét, amelyen ismét megpihenhet”: „Szeretném megírni ezt a káprázatos Isola Bellát, amely boldogan ragyog a szürke élet tengerén s valószínűleg meg is fogom írni, csak felszabaduljak az első depresszió alól, mely itthon ráborult és megbénította hívő, alkotó és élnivágyó kedvemet.” Június 3-án már készült regénye, „sok kedvvel, hittel, áhítattal lopja el az éjszaka csendes, békakuruttyolós óráit ehhez a munkához”. Azt is közli, hogy „nagyon szépre szeretné csinálni ezt az frást, de nem tudja, mennyiben sikerül tiszta és lázas törekvése”. A regény megírása elé nem az ihlet gördítette az akadályokat, hanem a meg-

oldhatatlan technikai feltételek: nincs gépfőrdő a közelében, ezért Szabadkára kell utaznia, hogy gépbe mondhassa regénye első folytatását, ami egy délutánt és egy éjszakát vett igénybe. Mégis haladt, mert úgy tervezte, hogy a *Vajdasági Írás* novemberi számában be is fejezi a közlést. Akkor már kész a terve is: a „regény könyvalakban is megjelenik a Vajdasági Írásban megjelent szöveg egyszerű áttörde-lésével”. Úgy gondolta, nincs akadálya regénye gyors megjelenésé-nek, hiszen november 20-án így írt: „Itt küldöm a címlapot és Kom-lós könyvének fedőlapját, melynek betűit szeretném az Isola Bella fedelén is látni. Részletes kívánalmaimat egyébként a címlapterve-zet hátlapjára írtam. Mellékelem a kommunikét is, a gyűjtőív tervét is. Ha valamit hibásnak találnál, nyugodtan javítsd ki, hálás köszö-nettel veszem. Én ugyanis nagyon suta és ügyetlen vagyok ilyen dol-gok megfogalmazásában, azt se tudom, nem visszatetszők-e regé-nyemet díszítő jelzők: nagyhatású, érdekes, színpompás stb. Nagyon megnyugtató, ha Fekete vállalná az ügy technikai lebonyolítását, a százalékok kérdése semmiesetre sem lesz akadálya a megegyezés-nek” (Csuka Zoltánnak). Egy hétre rá azonban már csalódását ve-tette papírra: „Leveled nagyon lehangolt, mert úgy látom, hogy újabb és már bizonyosra vett tervem és hitem hull össze: regényem nem fog megjelenni.” Decemberben úgy gondolta, hogy majd Pes-ten keres és talál kiadót: „Erősen hiszem, hogy el tudom helyezni re-gényemet és akkor megmenekülök az indokolatlan huzavonától és a pocsek, zagyva kiállítástól. Egyedül azt az 1100 dinárt sajnálom, amit a papirosra kiadtam” (Csuka Zoltánnak, 1929. december 5.). A december abban telik el, hogy Fekete Lajost instruálja és ösztön-zi, helyezné el az *Isola Bellát* valamelyik budapesti kiadónál. 1930. február 22-én azonban be kell látnia, Pesten nincs érdeklődés regé-nye iránt. Márciusban lépett érintkezésbe Kuncz Aladárral, augusz-tusban már „elvi megállapodása” van az Erdélyi Szépműves Céhvel, azaz a „Helikonékkal”, amely szerint Szenteleky 300 példányt helyez el Jugoszláviában, a többi felett pedig a kiadó rendelkezik. 1931. ok-tóber 9-én jelenthette: „Isola Bella című regényem végre megje-lent.” Dicsérte könyve borítóját: „nagyon ízléses s mondhatni tökéle-tes a köntöse”. 1933. március 15-én azt közölte, hogy a könyv ára 30 dinár, és a szabadkai Literáriánál rendelhető meg.

Arányos, a maga frői képzeletének mértékéhez igazodó, írósága természetéhez szabott regényt írt meg, ha nem is négy ülésben, de négy folytatásban: egybegyűjtötte a háború utáni éveknek elsősor-

ban irodalmi, másodsorban pedig politikai tapasztalatait. Valójában nem lépett ki útirajzainak hangulati, pikturális vagy eszmei köréből, amikor megírta – olyan képeslapalbumot komponált, amelyben az egyes lapokat egy regényes történet szálaival fűzte össze. A részletekben pedig már megírt „levelezőlapjait” is felhasználta, miként a kutatás kimutatta, fellelve a frappáns egyezéseket, s mi több, „irodalmi” levelei is szeme előtt voltak, amikor regényét szötte!

De ha a regény Dante-mottójára gondolunk, amely a Paradicsom második énekének 58. versszaka, valamint arra, hogy az *Isola Bella* éppen 33 fejezetből áll, akkor Szenteleky „dantei” tervét is feltételezhetjük. Olyan próza-Paradicsomra kell gondolnunk, amelyben nem játszódik le ugyan az Isten-látás, de a modern Beatricével való találkozás lejátszódik: a regény főhőse, Szabó Szabolcs a dán Inge Høyennel találkozik, és esnek egymással szerelembe mintegy az Isola Bella nevű sziget misztikus hatása alatt, hiszen nem azon nyaralnak, hanem Taorminában, de Szicília sem más: „Titkok remegnek, mítoszok sóhajtoznak ezen a tájon. Itt van az Etna, a legfélelmetesebb mítoszok tanyája, amelyre borzalommal és boldog ámulással tekintett már évezredek előtt is az etruszk, szikán vagy szaracén pásztor, vagy Odüsszeusz, Ithaka bolygó királya.” Majd így kiált: „– A mítoszok földjére vetődtem!” Isola Bella az oda kirándulók képzeletében transzformálódik bűvös szigetté, holott a valóságban lakatlan szigetcseke volt. Jellemző lehet, hogy Szenteleky nem a Lago Maggiore valóban gyönyörű Isola Bellájára utaztatta hőseit, pedig ez az északi emberek vágyszigete, egyúttal pedig irodalmi sziget is – Rousseau is kiszemelte magának, Goethe pedig le is írta. Szenteleky Taorminánál találta meg a maga Isola Bella nevű regényszigetét, amelynek helyét az útikönyvek a Mazzari-öbölben jelölik ki.

A regény szövegszerkezetében központi helyen a szerelmesek Isola Bellára való látogatása áll. A hősnő a naplójában a következőképpen rögzítette a szigetre jutásukat: „A dolog úgy kezdődött, hogy fürödni készültünk, de a plage-on néhány amerikai olyan durva zajt csapott, hogy átmentünk az Isola Bellára. Ó, az Isola Bella!” A szigeten buja a növényzet, „duzzadt délszaki hársak, fekete ciprusok, eltévedt citrom- és olajfák” a díszei. Igazán a „Szép Sziget” egy sziklás hegy volt. De Szabolcs intenzíven éli meg látogatásukat, és ő vonja be misztikus érzelmi burokkal is. Élményében a boldogságnak, az Időnek és az Életnek a szigetévé változik: ez vibrál nemcsak az éjszaka, de a főhős tudata peremén, a „tenger csillagfényes, misztikus azúrijában”!

Intellektuális misztika ez a XX. század harmadik évtizedében. Nem a primitív mentalitás teremt magának legendát, de a bonyolult romantikus lélek, aki még képes a szerelmet csodaként felfogni és megélni. Nyilvánvalóan ezért állhat az frói és az olvasói figyelem előterében Szabolcs intellektusa, igaz, nem az északok tiszta lehetőségével, hanem az érzelmek értelmezésének az örömet és szenvedést egyaránt produkáló munkája teljességével. A regény eme eszmei síkjára az igazán korhoz illő a szerelmi történet szabályos menetével ellentétben. Ez legfeljebb azt példázhatja, hogy a szerelem átérésében a regény hősei milliók élményében osztoznak, és az teszi mégis különössé és egyedivé Szabolcs és Inge szerelmét, hogy ők egyszer jártak az Isola Bella szigeten is!

Hogy korhoz – és nemcsak egy évtizedhez, hanem szinte évhez – kötött regényt írt Szenteleky Kornél, azt az Etna 1928–1929-es kitörésére való utalás éppen úgy datálja, mint a fasizmus vagy a kommunizmus létezése. Szentelekynél a fasizmus (még fascizmus) itáliai hétköznapisága jelenik meg. Kis részben a Taorminán nyaralók problémájaként, amikor el kell szenvedniük az új puritanizmus kényszerét, nagyobb részben a panziótulajdonos fasizmusellenességének a hangsúlyozásával, noha sem a fasizmus, sem a kommunizmus emlegetésének közvetlen befolyása a regényesség alakulására nincsen. A panziótulajdonos mondja a regény egyik helyén: „Nektek, akik északról, sivár, kopár tél után jöttök, mindez meglepő, szinte elkábító, de nekem megszokott és természetes. Így felületesen szemlélve, az átutazó vendég derűs gondtalanságában nem veszitek észre azokat a szomorú igazságtalanságokat, sőt borzalmakat, melyek a mai Olaszországban sírnak és lázítanak.”

Fontos és el nem hanyagolható a főhős és a panziótulajdonos kapcsolatának regénybeli szerepe: Sziciliára, vendégként a Pensione Rosába Szabolcs összeesküvőként érkezett, és harmadik-negyedik mondatában már afelől érdeklődik a padronénál, hogy meg lehetne-e „Őt” látogatni. A távozása előtti beszélgetésből olvasható ki, hogy szabadkőműves testvérek társalognak: „Mi csak köveket hordunk, kedves testvérem, és nem érjük meg azt az időt, amikor templom csúcsosodik ezekből a kövekből . . .” E beszélgetés végén zárójelcsillaggal közli a regény végét a kezdetéhez: „Valahol, egy kopár vulkános szigeten a deportált foglyok már régen aludtak.” Az *Isola Bella* egykori olvasói is emlékezhetnek még a költő Szenteleky *Testvéri köszöntő* című, a *Vajdasági Írás* 1929. 6–7. számában megjelent

versére, amelynek dedikációja szerint a verset Domizio Torrigianinak ajánlotta, s benne ilyen sorokat lehet találni:

*Az estnek könnyes ibolyás ködében
ott püposodnak a Lipari-szigetek
Kinyújtom karom, és kiáltom:
– testvér! Veled vagyok!*

-----

*Gyengék vagyunk, de erős az Eszme,
kicsinyek vagyunk, de hitünk nagy,
mert tudjuk, hogy eljön a Fény, a Béke,
mert a Jóság mindennél nagyobb.*

*És vajon Te ott a sómarta sziklán
a tompa, társtalan estben
látod-e a Feléd csillogó láncszemek
hűséges tekintetét? . . .*

Feltételezhető, hogy a regénybeli „Ő” éppen Domizio Torrigiani. Ilyen módon a Lipari-szigetek egyik kopár szigete a maga „földi poklával” ellenpontoszza az Isola Bella „földiparadicsom-élményét”.

A kétségtelenül lírai hangoltságú műnek a legjellemzőbbje a kisregény kereteit teljesen kitöltő ideológiai eszmésor. A koreszmékről beszél a regény szinte minden hőse – a főszereplők éppen úgy, mint az epizódszerepet játszó. A kor kérdéseiről beszél Mellaert, a flamand operaénekes, akinek „heves nemzeti érzésében” a kisebbségi kérdés fogalmazódik meg; a kor ízlését mutatja Duhaut úr, az ókori szobrászat professzora Párizs egyik képzőművészeti főiskoláján, aki a primitív szicíliai képfaragásról értekezik; azután Balthasar tisztelendő, aki az 1920-as években időszerűsödő keresztény filozófiából ad leckét; Inge, aki a kommunizmus kérdéseit szólataltja meg – többek között úgy is, hogy válságait is felfedi; végezetül pedig Szabolcs, aki szeretetvallást prédikál az Isola Bellán elmondott „hegyi beszédében”. Szabolcs nézeteivel kapcsolatban Szenteleky gondolatainak útmutatását is tekintve azt lehet mondani, hogy a kötelesség vallását hirdeti. Szenteleky filozófusát is megnevezte ennek a kötelességtan-

nak Fichtében. Nézetét a legrészletesebben éppen az *Isola Bellában* fogalmazta meg, és egyenlítette azt ki a humanizmus eszméjével:

„A boldogság nem lehet etikai cél, az emberiség hivatása nem a boldogság, hanem a kötelesség. Kötelességünk az igazságot keresni, az abszolút igazság irányában menni. Az embereket aszerint értékeljük, ahogy kötelességüket teljesítik, ahogy az igazság útján haladnak. Aki az igazságért küzd, aki azt becsüli, hiszi és szereti, az éli a helyes és nemes emberi életet . . . Az igazi emberszeretet tehát az igazságot szereti az emberben, és az igazságot akarja tisztábbá, nagyobbá tenni az emberi lélekben. A szebb holnapot én az igaz ember megteremtésében látom.”

Amikor pedig részletezni kezdi tanait, a teremtőerő fogalmát vezet be, mondván, hogy az az igaz ember, akiben a teremtőerő lakozik, azaz az „istenség szellemét és akaratát érzi magában”. Szentelekly „emberfeletti emberének” küldetéses tulajdonságai testesülnek meg az ilyen emberben, és az ilyeneknek kellene az államot és a társadalmat is vezetniük. Ebben a felfogásban a világ nem társadalmi osztályokra tagolódik, hanem az építők és a rombolók, a szeretetet és gyűlöletet hirdetők táborára oszlik fel. Végeredményben a regény főhőse egyfajta társadalmiasult individualizmus utópisztikus változatát hirdeti meg, megbűvölve vele a kommunista Ingét is.

A regényben csak egyetlen hősnek van sorsképe: Ingének. Óróa tudunk meg legtöbbet, más hőseiről, ideértve Szabó Szabolcsot is, sokkal kevesebb információval bírunk. Inge „értékes lelke” a regénynek, egyúttal „kemény, hívő ember”, aki a nemzetközi munkásmozgalom makacs katonája, a lelke mélyén pedig politikai kételkedő. S mert 1929-ben huszonhat évesnek mondja az író, 1903-ban születettnek tarthatjuk. Alborgban, egy dán kisvárosban született egy „nagy, csúnya emeletes házban”, ahol még három lánytestvérével és a fejét mindig borogató anyjával élt. Egyetemre Berlinben járt, ahol belesodródott a munkásmozgalomba. Azzal a nőtípussal, amelyet Inge testesített meg, a magyar irodalom ismerői Déry Tibor regényeiben ismerkedhettek meg. Sziacsiába gyenge tüdejét ment erősíteni, és már három hónapja, hogy ott él, és ott is a munkásmozgalmat szervezi. Naplót is vezetett, néhány lapját a regényben olvashatjuk. Ellenben a főhős, Szabolcs személyéről és életéről alig tudunk meg valamit. Tudjuk, hogy Vasari „ódon kiadású anekdotáit” olvasta, hogy volt egy szerelmi kalandja egykoron Párizsban, hogy a gyöngyvirágillat akkor ivódott feledhetetlenül emlékezetébe. Róla

csak azt tudjuk, hogy honnan érkezett Itáliába, és hova utazik majd vissza: felhős ég alá, a gazdasági válság fojtogatta fanyar arcú emberek közé, hol sárosak az utcák, nyirkosak a falak, nyiszlettek az akácok. Olyan világból jött, és olyanba utazik vissza, amelyről kezdetben humorral, majd csak gúnyval lehet beszélni. S mert Inge megítélése szerint ő „vályagban éli ki igazi életét”, hát melenget lelkében ősi, keleti álmokat. Feltárukozni egyszer tárulkozik csak fel a lány előtt, amikor egy szicíliai hotelban a „magyar árvaságról” nótáz a zongoránál, felidézve pusztát, akácokat, gémeskutat, legelő gulyát, búsuló juhászt, szikes határt, délibábot, hogy elmondja, „egyedül, testvértelenül búsul, iszik, nótázik, délibábot néz, csillagokat ámul és pusztul Európa közepén” a magyar ember. Szabolcs személyéhez fűződik a regény gazdag művelődéstörténeti anyaga – intellektusának karakterét meghatározó erővel, hiszen szerkesztő a messzi Közép-Európában!

A regény az „új élet és az új, tökéletesebb ember” ígéretével fejeződik be, Szenteleky Kornél utópisztikus, szép regényálmaként!

Egy regényterv

Az *Isola Bella* befejezése után nyomban új regénytervét melengette Szenteleky Kornél. Erről a tervéről leveleiben nyilatkozott. 1930. január 27-én írta Fekete Lajosnak: „Egyelőre semmit sem dolgozom, de egy nagy téma érzik a bensőmben. Meg szeretném írni az asszimilálódó és asszimilálódni nem tudó kisebbségi magyar lelkek regényét. Akármennyire szordínósan beszélnek is az utolsó tíz esztendőről, azt hiszem, hogy többszörösen felkarcolnám a türelmetlen, sovíniszta többség érzékenységét. Így lehet, hogy a fiókomnak fröm, de az is lehet, hogy mire készen leszek, frissebb levegő lengedez a rekedt, fullasztó falak között.” Február 7-én Draskóczy Edét avatja be regénytervébe majdnem szóról szóra azokkal a szavakkal, amelyeket Fekete Lajosnak írt le, s még megtoldotta a következőkkel: „S ez lesz az első vajdasági, talán az első magyar kisebbségi regény, amelyhez az út tizenkét év keserűségén, ütlegein, csalódásain, gyávaságain, dacoskodásain és elcsüggedésein keresztül vezetett, s amelynek megszületése minden bizonynyal bajt, veszélyt, vádaskodást rejteget magában, mégis ez a regény meg fog születni. Nagyon szeretnék most csendes, kötelesség nélküli napokat, ahol

nyugodtan, zavartalanul dolgozhatnék.” Majd április 21-én ismét Fekete Lajos a vallomás címezettje: „Egyedül kisebbségi regényemen toldozatok, okvetlenül készre akarom csinálni, bár magam sem tudom, miért? Megjelenéséről beszélni sem lehet, legfeljebb ha emigrálnék.”

Joggal tételezhetjük fel, hogy az a szépirodalmi szöveg, amit Regényrészlet címen jelentetett meg 1930 karácsonyán, s amelyet mi a novellák közé soroltunk ebben a kiadásban, ennek a tervezett „kisebbségi regénynek” elkészült, megmaradásra ítélt része. Sajnálhatjuk, hogy nem készült el vele: az epikus lélegzetvétele komoly mű ígéretével volt teljes.

BORI Imre